

VERDAGUER CANÒNIC I REVOLUCIONARI

L'emoció per la llengua dignificada, la projecció del mite o la set de justícia històrica s'han tractat, amb rigor i passió, en el Simposi Internacional sobre Verdaguer.

"Fills d'Ausiàs March, jo brindo a sa memòria;/ Pel rey Don Jaume y Sant Vicent Ferrer;/ Vostra glòria, germans, és nostra glòria;/ ¡Patrimoni immortal del món sanser!"

Jacint Verdaguer, "punyetero" com era segons va explicar l'escriptora Isabel Clara Simó, va utilitzar els tres ítems simbòlics dels renaixentistes valencians (amor, pàtria i fe en tres icones) per acabar-se'ls de posar a l'ensotanada butxaca: en un dinar d'homenatge ofert per Lo Rat Penat i l'Ateneu Científic, després dels Jocs Florals de l'any 1881, Verdaguer improvisava quatre versos per respondre a brindis i discursos amb la mateixa fraternitat amb què era rebut a València. Els versos verdaguerians, per tant, semblen l'adequat inici per parlar del retorn del poeta a la ciutat, ara que fa cent anys que no hi és. En el marc dels Premis Octubre, València s'ha sumat a la commemoració i, en fer-ho, ha afegit un nou traç a la seva sovint massa desdibuixada història. La del poeta. I la de la ciutat, de retruc, igualment. "Punyetero" i sincer, vet aquí mossèn Cinto Verdaguer.

I si amb símbols regreia el seu camí aquest Simposi: perquè és Jacint Verdaguer, precisament, tal com va apuntar Miquel Nicolàs, professor de la Universitat de

València, peça central "per entendre com es configura la tradició catalana inventada i reinventada de la seua època". I Verdaguer, ja ho sabem, al mateix temps que creava i recreava símbols (de la sardana a Rafael Casanova, passant per Montserrat o el mateix Canigó) anava esdevenint símbol ell mateix. Només li faltava l'enfrontament que, al final de la seva biografia, va mantenir amb el poder econòmic i la jerarquia eclesial: a més de la voluntat de construir una cultura, el va unir a les classes populars —va destacar Nicolàs— "la voluntat de reforma i justícia social".

Un símbol, però, a més de voluntats, requereix una base. I no n'hi ha prou amb vestir-se barretina i faixa per anar als Jocs Florals. Cal, a més, tenir-hi veu pròpia. I Jacint Verdaguer va impactar de seguida al cor de la literatura catalana. "Tots ho hem comprovat", afirmava aparentment flegmàtic el professor de la Universitat de Sheffield Alan Yates, "Verdaguer llegit fa plorar, impacta". I és d'aquesta esplèndida emoció de llengua que va parlar, precisament, qui acaba de presentar la *Gramàtica del català contemporani*, el professor de la Universitat de Barcelona Joan Solà.

"Verdaguer assumeix el passat i el supera de manera espectacular", va resumir Solà en una detallada exposició del "miracle lingüístic" protagonitzat per

un dels autors amb més solidesa lingüística de la nostra literatura. I per això, quan el català semblava que no existia ara fa un segle i mig, la llengua que ens va saber bastir Verdaguer va representar una veritable "revolució mental". La riquesa lèxica, de verbs i adjectius rics i precisos que ell va introduir en la llengua literària, la sintaxi acuradíssima, el domini de la prosòdia i la retòrica, les al·literacions i els recargolaments dels hipèrbats verdaguerians, les "figures sublimes" que va ser capaç de crear ("esblanqueït com mort que fuig de son enterro", citava, per exemple, Solà) van fer exclamar al ponent —i assentir tothom que l'escoltava—: "Un poeta, o és això o no és poeta."

I si és des de bon començament que van colpir, els versos de Verdaguer, també des de bon començament, com feia notar el periodista i coordinador del Simposi, Lluís Bonada, van arribar a les terres del sud. I va ser Rafael Roca, de la Universitat de València, qui va desgranar amb detall les relacions que es van establir entre Jacint Verdaguer i Teodor Llorente i que, òbviament, va destacar Roca, transcendent l'àmbit personal i adquirien "una àmplia càrrega simbòlica". I així, seguint el fil d'aquesta relació (Llorente, des del diari *Las Provincias*, va ser l'introducció i el principal propagandista de l'obra i la figura de Verdaguer a València), Rafael Roca va exposar la necessitat d'estudiar, tant els "lazos fraternales" que unien els renaixentistes "de las orillas del Turia y del Llobregat", segons terminologia de Llorente des de les pàgines del diari, com "l'abast i la repercussió de la Renaixença valenciana,

que a hores d'ara encara ens és desconeguda”.

“El poeta nacional i el cànon internacional” va ser el títol de la conferència pronunciada per Alan Yates, qui va constatar “fins a quin punt es manté la vigència universal de Verdaguer” sota les tesis –amb una visió que ell mateix va qualificar d’eclèctica– del cànon literari exposades pel crític Harold Bloom. “Insistent en la importància primària del cànon local –va afirmar Yates–, Bloom supera els neguits sobre l’exportabilitat de la literatura. I un cop superada l’angoixa per establir un *hit parade* cosmopolita de la literatura, després de Bloom podem parlar amb menys complexos i amb més rigor.” És clar que, acte seguit, Yates va apuntar una mancança: “Si mereix un lloc dins del cànon occidental, que hi sigui assequible.” Per això és que cal, va afirmar, un “Verdaguer portàtil”, una antologia “caracteritzada pel factor exportació i per la seva traductibilitat” i que “puguí anar pel món en representació d’un escriptor realment gran”. És, a més, per no traïr el “talent de versificació veritablement hipnotitzador” de Verdaguer, que aquesta antologia s’hauria de pensar en prosa per a edicions bilingües amb el vers original. Pel que fa a la prosa, Yates va afirmar que qualsevol capítol agafat a l’atzar d’*En defensa pròpia* podria formar part de l’antologia: “És una fita en l’evolució de la prosa periodística catalana moderna.”

I si, amb el professor de la Universitat de Girona Albert Rossich, es va poder seguir la relació de Verdaguer amb la tradició literària anterior, els poetes Josep Piera i Narcís Comadira van oferir dues aproximacions complementàries al Verdaguer referent –totalment o fragmentada, fins i tot abans de néixer la consciència literària o des de la maduresa, amb cap, pocs o molts peròs– dels nous creadors.

Un nou aspecte, encara, de la figura i l’obra del poeta de Folgueroles el va oferir Narcís Garolera, professor de la Universitat Pompeu Fabra i l’altre coordinador del Simposi, en la seva descripció de la particular visió del món de Verdaguer mitjançant els seus llibres de viatges (amb els quals, afirmà Garolera, “inaugurà el gènere de viatges contemporani en català”). Verdaguer, que vivia una

RAFA GIL

Alan Yates, professor de la Universitat de Sheffield, va ser un dels ponents del Simposi. A la dreta, Rafael Subirachs, que va tancar els actes dedicats a Verdaguer amb un concert al Paraninfo de la Universitat de València.

“tensió permanent entre el progrés i la tradició”, farcia aquests escrits de notes econòmiques i socials, a més, és clar, de llegendes, tradicions o paisatges que després utilitzarà en les seves obres. Garolera va apuntar, així, les tres direccions bàsiques dels textos geogràfics i conceptuals verdaguerians: el Pirineu o la tradició catalana, amb el món rural amenaçat pel progrés; els països europeus, és a dir, el progrés, que rep elogis atenuats; i el món de l’exotisme oriental, que condensa tots els elements típics del romanticisme.

“Sóc només una novel·lista enamorada de Verdaguer.” Així començava Isabel-Clara Simó una conferència que de seguida –per intensitat i fondària– va fer comprendre a l’audiència que, efectivament, “dividir cervell i cor és una bestiesa”. Amb tots dos òrgans ben conjuminats es va anar resseguint la vida apassionada de Jacint Verdaguer; es van desfer tòpics (com ara una estranya imatge de persona inculta) i “mentides monstruoses que d’ell s’han dit”; ens vam acostar al poeta incipient que escrivia “vallfogonades” al seminari i que patia el més juvenívol “mal d’amor” (“Jo crec que va ser tota la vida un gran sensual, i que va ser bastant més cast del que la gent ha dit després”, va afirmar l’escrip-

tora); al grandíssim poeta que va viure tres anys dalt d’un vaixell i al que “ploriquejant, ploriquejant” va aconseguir una plaça més tranquil·la en terra, administrant les almoines d’aquell marquès de Comillas que després d’engrandir-lo l’havia de perseguir fins a la humiliació (i potser sí que l’arrel dels problemes amb aquell marquès impotent i casat amb Maria Gaion, “una preciositat d’Alacant”, fos “una qüestió de banyes”); a l’home endut de vanitat i a l’autor d’aquell magnífic “Sum vermis”; al poeta envellit molt abans d’hora, negat pel seu mateix bisbe (el bisbe Morgades), declarat boig i deixat dels amics; al que va trobar acollida en un poble que en va acabar de fer símbol el dia que el va enterrar, a Barcelona, on ell volia, amb un dels dols més massius que recorda la ciutat. Potser sí que, com va afirmar Isabel-Clara Simó, el calvari de Verdaguer va ser “el gran pecat de Catalunya” que encara no hem sabut pair. Potser sí que és cert que “no tenim trellat” i que per això ens deixem perdre l’èpica i la mítica d’una vida que ja hauria de tenir àmplia filmografia. I potser sí que és hora de restituir-nos la història i, amb ella, les responsabilitats.

Núria Cadenas